

ALEXANDER LOMBARDINI

Slovenský národovec, historik, bibliograf, archivár a právnik sa narodil 10. apríla 1851 v Bytči. Jeho predkovia z otcovej a matkinej strany boli Taliani, ich potomkovia splynuli so slovenským prostredím¹ a všetky tri generácie reprezentovali slovenský verejný život a kultúru, pôsobili v časoch pre slovenský národ najťažších.

Alexandrov otec Alojz Lombardini bol obchodníkom v Bytči, matka Františka rodená Geromettová, bola sestrou Eugena a Jána Geromettu². Eugen, zápalistý národovec, literát, publicista s modernou koncepciou slovanskej vzájomnosti žil v časoch, keď sa národy Európy pohli proti feudalizmu k národnej revolúcii. Úzko spolupracoval so štúrovcami a svoje práce uverejňoval v Slovenských národných novinách, v Slovenských pohľadoch, v Orlovi tatranskom. Jeho najvýznamnejšie dielo: „O náklonnosti Slovanov k slobode – Slovo k potupníkom našim“, vychádzalo v rokoch 1847 – 1851 a vyvolalo veľký ohlas³. Eugen Gerometta bol tiež aj jedným zo zakladajúcich členov Matice Slovenskej, právnicko-filozofického odboru.

Alexander pokračoval v strýkových myšlienkach. Keď sa Lombardiniovci presťahovali z Bytče do Žiliny, navštevoval ľudovú školu v rokoch 1857-1861. Neskôr úspešne absolvoval gymnaziálne štúdiá v Žiline, Trenčíne, Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici, ktoré ukončil v Ostrihome. Právo študoval na Právnickej akadémii v Bratislave a ukončil na Právnickej fakulte univerzity v Pešti v rokoch 1869 až 1872.

S čerstvým diplomom nastúpil do prvého zamestnania ako súdny úradník v Budíne⁴. Mal iba 22 rokov keď sa presťahoval naspäť do Žiliny kde spočiatku pôsobil pri bývalej súdnej stolici⁵.

Od roku 1876 pracoval Alexander Lombardini na súde v Pezinku. Tu pôsobil niekoľko rokov, avšak po advokátskej skúške v 1878⁶ sa tohto miesta vzdal a otvoril si pravotársku kanceláriu v Žiline⁷. Lombardini chcel byť nezávislý, chcel sa venovať histórii a literatúre, čím bol povestný už ako praktikant na súde. V krátkom čase ho ustanovili za mestského právneho zástupcu a za archivára⁸.

V mestskom archíve v Žiline objavil množstvo zaujímavých historických prameňov, listín a dokumentov z dejín mesta Žiliny i celého regiónu, ktoré v ňom vyvolali hlbší záujem o historické a životopisné bádanie⁹. Lombardini predpokladal existenciu žilinského mestského hradu a lokalizoval ho do tesnej blízkosti farského kostola. Jeho predpoklady sa

---

¹ KOČIŠ, J., CHURÝ, S.: Bytča. Osveta, Martin 1978, s.265

² Tamže, s.265

³ Tamže, s.264

⁴ ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.108

⁵ Tamže, s.108

⁶ Tamže, s.108

⁷ KOČIŠ, J., CHURÝ, S.: Bytča. Osveta, Martin 1978, s.265

⁸ ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.108

⁹ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.2

potvrdili až v súčasnosti pri asanácii budovy starej fary a následnom archeologickom prieskume.

Alexander nadviazal styky s matičnými i českými národovcami, s ktorými si vymieňal názory na objavené archívne dokumenty.¹⁰ Finančne podporoval slovenskú tlač i slovenské inštitúcie¹¹, svoje objavy si však nenechával pre seba, ale postupne ich uverejňoval v domácej i zahraničnej tlači.

Alexander Lombardini sa neopieral len o vlastný prieskum ale aj o pramenný materiál v domácej a zahraničnej literatúre. Pre potrebu vlastnej práce si postupne vybudoval pozoruhodnú knižnicu, v ktorej zhromaždil bohatú historickú regionálnu zbierku¹². Postupne sa vypracoval na najlepšieho znalca regionálnych dejín.

Rok po príchode do Žiliny vydal Alexander z vlastných nákladov neveľkú publikáciu: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny¹³. Spracovanie Lombardiniho dejín mesta je zväčša čerpanie z nevydaného latinského rukopisu Ľudovíta Stárka: „Historia civitatis Solna ex actis Archivi exarata ac depucta per...“ z roku 1856¹⁴, a z listín mestského archívu, ktoré doplnil menoslovom richtárov, fojtov, judexov a konzulov. Svoje dielo vydal ako: „Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny“

Pôvodne, rozsahom veľké stredoveké mesto dosahovalo hraničnou čiarou potok Malá Raková cez Čadcu, Klubinu, Beskydy, Maguru až po sliezske a poľské hranice¹⁵. Mesto Žilina postupne strácalo územie. Súdny spor o kysuckých majetkoch sa spomína už v roku 1769. V dodatku chronologicky uviedol autor žilinských richtárov od roku 1350 do roku 1873 ako i texty s latinskými listinami. 74 stranová knižka bola vydaná v Martine v roku 1874 a medzi 73 predplatiteľmi nachádzame i mimožilinských národovcov Jozefa Škultétyho, dlhoročného redaktora Slovenských pohľadov a Národných novín, spisovateľov bratov Zaymusovcov a Geromettovcov, lingvistu Fraňa Mráza a iných¹⁶.

Keď uvážime, že v dobe vydania Stručného dejepisu slobodného mesta Žiliny bol jej autor len dvadsaťtiročný a jeho vlastným pracovným odborom nebola ani história ani archívnictvo, je prekvapujúce ako podrobne poznal žilinský mestský archív. Všeobecne je dielo považované dodnes za jedinú syntetickejšiu prácu o dejinách Žiliny, z ktorej čerpá väčšina statí s touto problematikou.

Alexander Lombardini nebol prvým, ktorý sa zaujímal o historický a dejateľský život tohto významného mesta. Medzi staršie písomnosti o Žiline patrí aj Rauscherova publikácia: „O práve magdeburskom v knihe Žilinskej“, z roku 1378¹⁷. Známou bola aj priekopnícka práca Eugena Geromettu: „Žilina, mesto v hornej uhorskej stolici trenčianskej“, publikovaná v Štúrových novinách Orol tatranský z roku 1847, ktorá upozornila na bohatú históriu mesta.

---

¹⁰ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.2

¹¹ ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.108

¹² Tamže, s.108

¹³ Tamže, s.108

¹⁴ Tamže, s.108

¹⁵ BREZÁNY, Š.A.: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny, Cieľ, 27, 1974, č.48, s.5

¹⁶ Tamže, s.5

¹⁷ RYŠÁNEK, F.: Slovník k Žilinské knize, SAV, Bratislava 1954, s.5

Pre nedbalé kopírovanie či výber latinského textu zo Stárkovej práce, neodbornosťou a nedostatočným spracovaním je Lombardiniho historicko-geografická publikácia niektorými historikmi v mnohom kritizovaná. Zároveň však priznávajú, že dielo je cenným a hodnotným zosumarizovaním údajov, so zachovanými rukopismi v nemeckom, latinskom a slovenskom jazyku¹⁸. Taktiež rada zápisov z pätnásteho storočia nie je zanedbateľná. Napríklad záver druhej časti Lombardiniho diela hovorí obsirnejšie o žilinskej rezidencii jezuitov a veľmi stručne o žilinskom františkánskom konvente. V odpise Stárkovej práce táto kapitola nie je úplná. Alexander Lombardini k svojej publikácii v tretej časti pripojil diplomár alebo listinár, kde uvádza správy, ktoré listiny sú stratené, ktoré sa naopak v mestskom archíve nachádzajú, aby postupne zozbierané tvorili jeden celok¹⁹.

Dňa 11. februára 1896 sa konalo v Martine zasadnutie výboru Muzeálnej spoločnosti²⁰. Tu Lombardiniho vymenovali za referenta pre miestopis spolu so Štefanom Mišíkom, J.M. Koraušom a F. Šujanským²¹. Referenti vystupovali v úlohe poradcov, posudzovali publikácie a sami publikovali v zborníku Muzeálnej spoločnosti. Ich spoločným záujmom bola história a vlastiveda.

Výsledky svojho neúnavného bádania uverejňoval v slovenských časopisoch a zborníkoch. V rokoch 1884 – 1897 v Slovenských pohľadoch, roku 1895 v Tovaryšstve, 1879 – 1882 v Slovenskom letopise²². Lombardini prispieval aj do Domového kalendára, časopisu Dom a Škola, v maďarčine v časopisoch Selmezbányai hírado, Jogtudomány Közlöny a Vágvölgyi lap.

Svoju ďalšiu miestopisnú štúdiu venoval Bytči. V roku 1884 bola uverejnená v Slovenských pohľadoch pod rovnakým názvom. Pramene čerpal predovšetkým z bohatého archívu palatína Juraja Thurzu v Bytči, ktoré dopĺňal z iných literatúr a historických listín²³. Dejiny Považia rozpracoval v historicko-topografických monografiách o jedenástich považských hradoch patriacich k trenčianskej stolici. Sú to hrady Lietava, Strečno, Starý hrad, Budatín, Hričov, Súľov, Skalka, Bystrica, Ilava, Bytča, Vršatec, ktoré uverejňoval v Slovenských pohľadoch v rokoch 1884 – 1897.

Zrušenie poddanstva marcovými zákonmi a proklamovanie samostatnej uhorskej vlády v roku 1848 nastali rušné časy nie len medzi Bratislavou a Viedňou, ale po celom Uhorsku. O udalostiach revolučných rokov v Žiline informoval Lombardini v Slovenských pohľadoch v článku: „Udalosti v Žiline a jej susedstve v rokoch 1848 – 1849“²⁴ z rukopisu Henricha Hájskeho.

V zborníku Od Šumavy k Tatrám, uverejnil svoj romanticko-historický príbeh²⁵ o palatínovi grófovi Jurajovi Thurzovi z Bethlenoviec. Životopisné dielo bolo vydané v roku 1898

¹⁸ CHALOUPECKÝ, V.: Kniha Žilinská, Bratislava 1934, s.8

¹⁹ Tamže, s.8

²⁰ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.3

²¹ Tamže, s.3

²² ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.108

²³ BREZÁNY, Š.A.: Historik žilinského regiónu, Cieľ, 1971, č.14, s.5

²⁴ ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.109

²⁵ Tamže, s.109

s obrazovým materiálom a dokladmi, ktoré osvetľujú slovensko-nemecké vzťahy a národnostné boje na začiatku 17. storočia²⁶. V roku 1886 Lombardini napísal bibliografickú prácu o svojom strýkovi E. Geromettovi, ktorou začal rozsiahly cyklus životopisných portrétov uverejňovaných do roku 1888 pod názvom Plutarch. Z 205 známych i menej známych mien uvediem len niekoľko: Ján Chalúpka, Daniel Karman, Ján Jesenský, Matej Bel, Ján Čaplovič, Ján Simonides, J. A. Komenský, J. I. Bajza, František Mráz, Samuel Michalides a iní.

Neustálym bádáním a udržiavaním stykov s matičnými predstaviteľmi a českými vlastencami v Plutarchu autor podal literárnu a dejateľskú charakteristiku známych i menej známych národovcov. Tento základný prameň údajov, hoci jeho jednotlivé časti majú rozdielnu hodnotu, je dôležitou súčasťou dejín slovenskej literatúry a poslúžil mnohým literárnym historikom, biografom a bibliografom v ďalšom období²⁷.

V úvode k cyklu Lombardini skromne napísal: „Slovenské písomníctvo pre známe pomery tak rečeno vždy len živorilo a preto nebolo ani času, tým menej hmotnej podpory, aby taký materiál sberaný a možno úplné dielo pôsobenia slovenských mužov dávno minulých časov, na poli literatúry a umelectva vynikajúcich napísané a uverejnené byť mohlo²⁸.“ Názov Slovenský Plutarch vznikol podľa antického Plutarcha, gréckeho historika a moralistu, ktorý napísal dielo: „Životy slávnych mužov Grécka a Ríma“²⁹.

K mestu Žilina sa viažu ešte jeho historické články: Mesto Žilina (1891), Dávna Žilina (1892)³⁰, a ďalšie: Z latinského rukopisu Henricha Hájskeho (1897), Tri listy rodiny Jakušič, List Sofie Bosniak (1879)³¹.

Alexander Lombardini sa nepreceňoval, svoju tvorbu hodnotil skromne³². V úvode k Slovenskému Plutarchovi o svojej práci zdôraznil: „...nepúšťam sa do odborného a chronologického zostavovania životopisov, lebo by som ich na tento čas uverejňovať nemohol...“³³.

Život Alexandra Lombardiniho bol plodný. Jeho práce nie sú síce veľmi rozsiahle, predstavujú však základné poznatky z daného obdobia a je preto neoddeliteľnou súčasťou slovenskej literárnej bibliografie. Patril k tým predstaviteľom našej kultúry, ktorá sa v čase zostreňovaného národnostného útlaku po rakúsko-maďarskom vyrovnaní, v období po zatvorení Matice slovenskej, usilovali svojimi literárnymi a historickými prácami udržať v slovenskom národe jeho prebudené národné povedomie³⁴.

Alexandrov osud bol tragický. Zomrel mladý, štyridsaťšesťročný, 26. apríla 1897, po dlhej ťažkej chorobe v plnom rozkvetе tvorivých síl³⁵. V nekrológu Národných novín z 27. apríla

²⁶ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.4

²⁷ Tamže, s.109

²⁸ Tamže, s.109

²⁹ KOČIŠ, J., CHURÝ, S.: Bytča. Osveta, Martin 1978, s.266

³⁰ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.5

³¹ RIZNER, V.: Bibliografia písomníctva slovenského, III., MS, Martin 1932, s.106-107

³² VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.5

³³ Tamže, s.6

³⁴ VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okres.knižnica 1991, s.6

³⁵ KOČIŠ, J., CHURÝ, S.: Bytča. Osveta, Martin 1978, s.267

1897 sa uvádza: „ Bol na poli historickom činným a plodným spisovateľom a jeho smrťou Slovensko stratilo veľmi dômyselného pracovníka archívneho, čo je u nás zriedkavosťou³⁶.“

Náhrobok na starom cintoríne bol však zrušený³⁷. V roku 2000 Alexandrovi Lombardinimu mesto Žilina a Zbor žilincov odhalili pamätnú tabuľu na dome, v ktorom žil.

Zdroj: Marianna Mlíchová

POUŽITÁ LITERATÚRA

Knižné vydania

LOMBARDINI, A.: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny, Turčiansky Svätý Martin, nákladom spisovateľovým 1874, s. 74

LOMBARDINI, A.: Stručný dejepis slobodného mesta Žiliny, Turčiansky Svätý Martin, Kníhtlač.úč.spolok, 1874, s. 115.

VALACHOVÁ, M.: Lombardini Alexander. Žilina, Okresná knižnica 1991

RIZNER, V.: Bibliografia písomníctva slovenského, III., MS, Martin 1932

KOČIŠ, J., CHURÝ, S.: Bytča. Osveta, Martin 1978

RYŠÁNEK, F.: Slovník k Žilinskej knize, SAV, Bratislava 1954

CHALOUPECKÝ, V.: Kniha Žilinská, Bratislava 1934

MARSINA, R.: O prameni Lombardiniho dejín Žiliny, SAV, Bratislava 1960

VLČEK, J.: Dejiny literatúry slovenskej, Martin 1923

Encyklopédia Slovenska III., Bratislava 1979

Kultúrno-politický kalendár, 1981, Obzor, Bratislava 1980

Články

Dom a škola, roč.XI, 1895, č. 5

Národné Noviny, roč.XXVIII, 1897, č. 95

Národné Noviny, roč.XXVIII, 1897, Chýrnik, s.3

ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984

BREZÁNY, Š.A.: Historik žilinského regiónu, Cieľ, 1971

Historický zborník, Historik A. Lombardini 1851 – 1897,

---

³⁶ ECKER, J.: Alexander Lombardini, Čitateľ, 33, 1984, č.3, s.109

³⁷ BREZÁNY, Š.A.: Historik žilinského regiónu, Cieľ, 1971, č.14, s.5